

Der Untergang des Ostenlandes?

Felbomlóban a hagyományos ázsiai család

(megjegyzések az *Economist* 2023 július 8-i számának cikkei kapcsán)

Kínában, Japánban, Dél-Koreában és Tajvanon ugyanazok a társadalmi jelenségek figyelhetők meg, mint Nyugaton:

- csökken a házasságkötő fiatalok száma és egyre későbbre halasztják a házasságot
- a nők számára egyre fontosabb a szakmai karrier
- egyre kedveltebbek a házasságon kívüli együttélés különféle formái
- nő a nem-hagyományos párkapcsolatok elfogadottsága.

A hagyományos konfuciánus családeált, miszerint a család a domináns férfiből és az alárendelt nőből áll, a fiatalok már nem vallják, azt anakronisztikusnak tartják, annak ellenére, hogy Kínában ez a hivatalos politika része.

E tendenciákban Japán jár az élen, de a kommunista Kínára is egyre jellemzőbbek. Japánban 1980-ban a háztartások 42 százalékában volt gyerek, az egyszemélyes háztartások aránya pedig 20% volt. Mára fordult a helyzet, 25 és 38% e két arány. A '80-as évek elején a 18-34 éves korcsoportban a japán férfiak 2, a nők 4%-a nem kívánt megházasodni; ma már 17, ill. 15% az arányuk. Közhelyszámba megy annak emlegetése, hogy a felnőtt „gyerekek” nagy száma szüleivel él együtt.

Mindennek eredményeképpen egyre kevesebb gyerek születik. A reprodukciós ráták a szóbanforgó országokban a következők: Japáné 1,26, Kínáé 1,2 alatti, Taiwané 0,87, Dél-Koreáé 0,78 – ez a világon a legalacsonyabb. (Mint tudjuk, a népesség stabilizálásához e mutató 2 fölött kell legyen, nálunk 1,52.)

Van egy lényeges terület, ahol a hagyományos értékek és viselkedés makacsul tartja magát: a családon kívüli gyermekszülés ma sem elfogadott. Az OECD-országokban ez 40%, míg a vizsgált ázsiaiakban 5% alatti. Az *Economist* nehezményezi, hogy a kormányok nem a masszív bevándorlás engedélyezésével, hanem ösztönző családpolitikával kívánják megoldani a csökkenő népesség miatti gondokat. (Mint nálunk.)

Vajon minek tulajdoníthatóak ezek a változások? Az *Economist* által megszólaltatott harvardi szociológus e jelenségeket Nyugaton a személyiség triumfálásának tartja, a vizsgált Ázsiai országokban viszont társadalmi feszültségekre és konfliktusokra vezet vissza. Ezt nyugodtan tekinthetjük ostobaságnak, hiszen nyilvánvaló, hogy e társadalmi-viselkedési diszfunkciók – jobbik esetben divatok – nem a legszegényebb országokban terjedtek el és nem a szegénység, hanem a jólét mértékével korrelálnak. Így azok a javaslatok is értelmetlenek, hogy a folyamatot „végig kell vinni”, meg kell engedni a homoszexuálisok házasságát és lehetővé kell tenni számukra az örökbefogadást... Vajon miért? Az segít majd megoldani a demográfiai problémákat?

Nehéz bármilyen konklúziót is levonni ebből a jelenségből. Megállapíthatjuk, hogy bár a szóbanforgó országok stabil ősi kultúrával és hagyományokkal rendelkeznek (buddhizmus, taoizmus és konfucianizmus), a nyugati mintájú gyors gazdasági növekedés mégis kikezdte azokat, és eluralkodni látszik a nyugati fogyasztói társadalmakra jellemző degeneráltság. Ezek szerint a kereszténység annak jobban ellen tud állni? (Pontosabban ahol megmaradt a kereszténység, ahol ragaszkodnak hozzá.) És csak a kereszténység képes arra? Én, mint szekuláris humanista, és a hozzám hasonlókhoz kevesek vagyunk? Ez a saját sorsunkat, Magyarország jövőjét is izgató kérdés.

Szélesebb értelemben ez a kultúrák, kultúrkörök, civilizációk fejlődésének és fennmaradásának, hanyatlásának kérdése. A nyugati civilizációt torzult értékrendje miatt ma már hanyatlónak tekinthetjük. És most az kezd felsejleni, hogy a kapitalizmus útjára lépő keleti kultúrákat is ez a veszély fenyegeti. Annak ellenére, hogy a nyugati kapitalizmust kissé a saját képükre formálták: átörökölték némi kollektív vonást. (Ilyen az állam fontos szerepe a gazdaság irányításában – Japántól a „kistigriseken” át Dél-Koreáig –, de ide vezethető vissza a kínai kommunizmusból megmaradt központi tervezés is és az állam nagy súlya az élet minden területén.)

India más vallási és filozófiai alapokon áll, mint az eddig tárgyalt országok. A kérdés az, hogy ő is a kulturális hanyatlás útjára fog lépni? Gazdasága gyors ütemben fejlődik, modernizálódik. Vajon lesz-e (vagy már van?) sajátos indiai kapitalista út? Egy kámaszutra-kapitalizmus? Sokat elmond, hogy termékenységi rátája 1991-ben még 4 volt, ma már 2.

De ha igaz Spengler elmélete a kultúrkörökről – márpedig annak látszik – és azok egymás után kezdenek hanyatlani (először a nyugati, majd a kelet-ázsiai, hamarosan pedig az indiai), mi marad még? Az iszlám?

Göd, 2023. aug. 9.

Kiss Károly

(A szóbanforgó cikkek: The Economist July 8th 2023: The new Asian family (leader) és: A partial revolution)